

Міністерство культури та інформаційної політики України
Відділ культури, молоді і спорту
Височанської селищної ради Харківського району Харківської області
КОМУНАЛЬНИЙ ЗАКЛАД “ВИСОЧАНСЬКА ШКОЛА МИСТЕЦТВ”

НАВЧАЛЬНА ПРОГРАМА (шкільна) “ХОР”

рівень: початкова мистецька освіта
підрівень: базовий (середній)

Укладена в 2022 році

Укладач: **БАЗИЛЬСЬКИЙ** ОЛЕКСАНДР СЕРГІЙОВИЧ

Складена на основі: типова навчальна програма з дисципліни «ХОР» середнього (базового) підрівня початкової мистецької освіти з музичного мистецтва початкового професійного спрямування, клас хорового співу, схваленою Науково-методичною радою Державного науково-методичного центру змісту культурно-мистецької освіти Протокол № 4 від 08 жовтня 2021 року.

Робочу програму розглянуто і схвалено на засіданні теоретично-хорового відділу КЗ “ВИСОЧАНСЬКА ШМ”.
Протокол №1 від 31.08.2022

Завідувач відділу _____ Ганна КУЛАГА

Пролонговано:

На 20__/20__ н.р. Протокол №__ від _____

ЗМІСТ

- 1. Вступ
- 2. Нормативний зміст, обсяг та результати навчання
 - 2.1. Перший рік навчання
 - 2.2. Другий рік навчання
 - 2.3. Третій рік навчання
 - 2.4. Четвертий рік навчання
 - 2.5. П'ятий рік навчання
- 3. Список інформаційних джерел та рекомендованої літератури
- Додатки

1. ВСТУП

Типова навчальна програма з навчальної дисципліни «Хор» (далі – типова навчальна програма) розроблена з урахуванням вимог до обсягу та результатів навчання, передбачених Типовою освітньою програмою середнього (базового) підрівня початкової мистецької освіти з музичного мистецтва початкового професійного спрямування, клас хорового співу (наказ Міністерства культури України від 23.07.2019 р. №562), містить загальний нормативний зміст, обсяг та нормативні результати навчання для учнів, які навчаються на хоровому відділенні, а також окреслює рекомендовані підходи до планування й організації освітнього процесу. Нормативний зміст навчання за типовою навчальною програмою базується на музично-виконавських традиціях, хоровій

репертуарній спадщині різних епох, методиках європейської та вітчизняної хорової школи, сучасних тенденціях українського та світового хорового мистецтва.

Мета вивчення дисципліни орієнтована на формування в учнів базових навичок співу в хоровому колективі, розвиток рівня музично-виконавської майстерності, залучення до хорового мистецтва, мотивації навчання на поглибленому підрівні початкової мистецької освіти та подальшого здобуття хорової мистецької освіти професійного спрямування в закладах фахової передвищої освіти.

Освітній процес з навчальної дисципліни **«Хор»** здійснюється у формі групових занять, зведених репетицій, заходів поточного та підсумкового контролю.

Основною формою занять є груповий урок.

Навчання проводиться за модулями. Кожен модуль передбачає формування певної частини компетентностей, що стають основою для подальшого навчання та досягнення нормативних навчальних результатів після завершення опанування типової навчальної програми.

Програма розрахована на 35 навчальних тижнів загальним обсягом – 140 академічних годин на рік (з навантаженням 4 години на тиждень).

З метою реалізації індивідуального підходу до кожного/кожної учня/учениці та відповідно до принципів модульної системи навчання в робочій навчальній програмі рекомендовано на розсуд викладача **загальну кількість навчальних годин** розподіляти на: поглиблення та вдосконалення набутих навичок та вмінь учнів або збільшення часу на вивчення окремих модулів у зв'язку з індивідуальною потребою учня/учениці; повторення/закріплення пройденого матеріалу; репетиції та підготовку до контрольних заходів та/або публічних виступів; планування та проведення інших форм роботи (відвідування культурно-мистецьких заходів, пов'язаних зі змістом мистецької освіти тощо);

відпрацювання нормативного змісту навчання через непередбачувані обставини (карантин, хвороба учня/учениці тощо).

Навчальний рік складається з двох семестрових модулів:

I семестровий модуль – «Вокально-хорова робота та теоретико-практичні основи хорового виконавства».

II семестровий модуль – «Закріплення, удосконалення та розширення художньо-виконавських хорових компетентностей».

Зміст навчання за програмою містить такі компоненти:

- узагальнення знань про хоровий спів як вид мистецтва;
- методичні основи застосування музичної грамоти в хоровому класі;
- вокально-хорова робота та основи співацьких навичок;
- художньо-виконавські особливості роботи над хоровим твором.

Ці компоненти всебічно характеризують зміст програми та реалізуються за принципами поступовості, ускладнення та накопичення.

Навчальний репертуар з навчальної дисципліни «Хор» формується викладачем відповідно до виконавських можливостей хорового колективу. До програми хорового колективу рекомендовано включати твори українського та світового народно-пісенного мистецтва та/або хорові обробки українських та зарубіжних народних пісень, твори світського, духовного змісту класичного та сучасного напрямів.

Для моніторингу рівня навчальних досягнень учнів застосовуються форми **поточного** та **підсумкового контролю**.

Поточний контроль здійснюється: під час навчальних занять (поурочний контроль), наприкінці першого семестру кожного року (модульний контроль). Поточний контроль здійснюється у формі прослуховувань хорових партій, опитувань, усних бесід, концертних виступів. Позитивні оцінки поточної успішності учнів є підставою допуску до підсумкової форми контролю – публічного виступу. Конкретні форми поточного (поурочного, модульного) контролю визначаються викладачем відповідно до робочої навчальної програми.

Кожного навчального року учні повинні опанувати не менше 8 творів. Серед них: твори ознайомчого та концертного репертуару, які виносяться на підсумковий контроль за вибором керівника.

Підсумковий річний контроль здійснюється після завершення кожного року навчання у формі концертного виступу. Програму підсумкового контролю слід komponувати з різнохарактерних творів та оцінювати з урахуванням компетенцій, набутих протягом навчального року.

Підсумковий контроль п'ятого року навчання проводиться у формі концертного виступу та передбачає демонстрацію учнем/ученицею набутих фахових компетентностей за результатами опанування типової навчальної програми.

Оцінювання міри досягнення учнями результатів навчання середнього (базового) підрівня початкової мистецької освіти передбачає оцінювання шляхом виставлення балів (оцінок) у цифровому (числовому) виразі за поділом на 4 рівні: початковий (1 – 3 бали), середній (4 – 6 балів), достатній (7 – 9 балів), високий (10 – 12 балів). Метою оцінювання є визначення рівня навчальних досягнень учнів у оволодінні змістом, визначеним цією типовою навчальною програмою на кожному з етапів навчання (*Додаток*).

Оцінювання має бути систематичним і послідовним, спрямованим на підтримку учнів в їхніх навчальних успіхах, розуміння ними власного прогресу навчання й формування бажання досягати навчальних результатів за типовою навчальною програмою; воно не передбачає порівняння з досягненнями інших учнів та не залежить від складності опанованого репертуару, темпу набуття компетентностей тощо.

2. НОРМАТИВНИЙ ЗМІСТ, ОБСЯГ ТА РЕЗУЛЬТАТИ НАВЧАННЯ

2.1. Перший рік навчання

Завдання: розвиток інтонаційно-слухового самоконтролю в роботі над хоровим твором (чую-аналізую-інтую); вдосконалення співацької постави, контроль вокальної позиції під час співу, розподіл дихання в мелодичних побудовах: фраз, речень, періодів; робота над чистотою та якістю інтонації хорової партії та хору в цілому; усвідомлене сольфеджування хорової партії з тактуванням; робота над інтонаційним ансамблем в гармонічній фактурі накопичення репертуару та збагачення емоційно-образного виконавського досвіду.

Навчальні модулі	Зміст навчання	Орієнтовна кількість годин	Результати навчання
Модуль 1.1.	Правила охорони співацького голосу.	70	Знає та дотримується правил охорони співацького голосу: контролює поставу тіла та голосову напругу під час співу, слідкує за вокальним диханням та початком

	Хорова партитура, хорова партія. Види хорових партитур: 2-рядкова, 3-рядкова, 4-рядкова. Метр, розмір та ритм у творах хорової програми. Письмове та графічне зображення динамічних відтінків, штрихів та акцентів в хоровій партитурі (партії). Вправи-розспівки для розвитку чистоти інтонації: інтонування великих, малих секунд та тетраходів. Консонанс та дисонанс. Робота над інтонацією у творах програми. Сольфеджування хорової партії. Робота над звуковеденням legato та формуванням єдиної вокальної манери голосних звуків. Особливості дикції в		звукоутворення. Знає, що таке хорова партитура, назви хорових партій у дитячому хорі. Визначає розмір, відчуває метричну основу та ритмічну пульсацію репертуарних творів. Відтворює ритмічні рисунки хорової партії голосом, плесканням тощо. Знає письмове та графічне зображення динамічних відтінків, штрихів та акцентів у партитурі (партії) творів, що виконуються. Співає тетраходи з відчуттям інтонаційного тяжіння в мажорному та мінорному ладах а cappella та/або з гармонічною підтримкою. Знає правила інтонування великої та малої секунди. Відрізняє на слух та співає консонуючі та дисонуючі інтервали в мелодичному та гармонічному викладенні на матеріалі творів репертуару. Співає свою партію сольфеджіо з тактуванням. Визначає початок та закінчення фрази. Виконує legato з різними динамічними відтінками у вправах та програмних творах. Формує голосні в єдиній вокальній манері.
--	--	--	--

	плавному звуковеденні. Особливості виконання жанрів українського, світового народнопісенного мистецтва та хорові обробки народних пісень. Літературний текст як основа художньообразного змісту твору: значення, логічні наголоси тощо. Удосконалення навичок власного виконання як невід'ємної частини загальнохорової звучності. Модульний контроль: <u>2 твори (1 -кантилена, 2- швидкий)</u>		Демонструє з'єднувальний характер артикуляції приголосних під час виконання кантилени у творах програми. Розрізняє жанри українського та/або світового народнопісенного мистецтва за художньо-образним змістом та призначенням на прикладах творів з репертуару. Слухає та/або виконує хорові обробки народних пісень. Знає зміст твору, визначає логічні наголоси у літературному тексті тощо. Декламує літературний текст у ритмі та характері твору. Демонструє власне свідоме ставлення, емоційно відтворює характер виконуваних творів. Аналізує якість власного виконання як невід'ємної частини загальнохорової звучності.
Модуль 1.2.	Загальнохорове дихання за рукою диригента. Затримка дихання (люфт). Ланцюгове дихання. Основні види музичних темпів: повільні, помірні, швидкі.	70	Виконує загальнохорове дихання за рукою диригента. Розуміє залежність характеру вдиху від художніх особливостей твору. Дотримується правил затримки дихання (люфту). Застосовує ланцюгове дихання, підтримуючи безперервність звучання. Наводить приклади темпів з програми хору .

	Робота над інтонаційним ансамблем в гармонічній фактурі. Закриті та відкриті типи складів. Правило вокального переносу приголосних у закритих складах. Опрацювання пунктирного та синкопованого ритму в простих та складних розмірах (у вправах та творах репертуару). Основні елементи музичної форми (мотив, фраза, речення, період). Дитяча музичносценічна вистава: музична казка, мюзикл, дитяча опера. Художнє значення акомпанементу в хоровому творі. Розвиток музичної пам'яті.	Володіє навичками співу в гармонічній фактурі, розподіляючи увагу між слухом та голосом. Контролює власну інтонацію в загальному звучанні хору. Розрізняє закриті та відкриті склади. Застосовує правило переносу приголосних у закритих складах на початок наступного складу. Відтворює у вправах та творах репертуару пунктирні та синкоповані ритмічні рисунки у простих та складних розмірах (плесканням або голосом). Знає та розрізняє елементи музичної форми: мотив, фраза, речення, період та впевнено у них орієнтується (на прикладах творів репертуару). Знає застосування хорового співу в жанрах дитячої музичної казки, мюзиклу, дитячої опери на прикладах зразків творів українських та зарубіжних композиторів. Сприймає акомпанемент як складову хорового твору. Орієнтується в його загальній структурі: вступ, програш, реприза, кода тощо. Виконує свою хорову партію напам'ять,
--	---	---

	Концертно-сценічна діяльність: - сценічні рухи, - елементи ритмопластики тощо.		відтворюючи під час виконання відповідні засоби музичної виразності, що містяться в нотному записі. Виразно та емоційно відображає характер музичного образу твору. Контролює міміку, рухи та жести під час співу. Дотримується правил підготовки виходу на сцену та поведінки під час публічного виступу.
Всього годин у навчальному році:			140

Завдання підсумкового контролю: учні виконують напам'ять не менше 3-х різнохарактерних творів з програми хорового колективу.

За підсумками першого року навчання учень/учениця досягають таких результатів:

відчуває інтонаційне тяжіння в мажорному та мінорному ладах;

вільно інтонує тетра хорди, прості інтервали в зручній теситурі;

впевнено орієнтується в метроритмічній основі репертуарних творів;

знає назви хорових партій в хорі, орієнтується в хоровій партитурі;

свідомо застосовує правила переносу приголосних у закритих складах під час виконання хорових творів;

демонструє навички співу в гармонічній фактурі;

емоційно відтворює характер виконуваних творів та демонструє власне свідоме ставлення до них; використовує засоби музичної виразності під час виконання хорових творів за рукою диригента;

дотримується правил підготовки виходу на сцену та поведінки під час публічного виступу.

2.2. Другий рік навчання

Завдання: удосконалення навичок виконання; робота над закріпленням основних співацьких навичок: контролем співацької установки, діафрагмальним диханням, звукоутворенням та звуковеденням, дикцією та чистотою інтонування, різними видами атаки звуку; удосконалення дикційних навичок в ритмічних зворотах з пунктирним та синкопованим ритмом; робота над звуковеденням staccato та non legato; усвідомлення ролі фразування як засобу виразного і достовірного розкриття художнього образу; відтворення гнучкого фразування за рукою диригента; формування артистизму та художньо-виконавських компетентностей як важливих складових у розкритті образного змісту твору; накопичення концертного репертуару.

Навчальні модулі	Зміст навчання	Орієнтовна кількість годин	Результати навчання
Модуль 2.1.	Гігієна та охорона голосового апарату. Хорова мініатюра в творчості українських та зарубіжних композиторів. Будова, інтонаційні особливості мажорного та мінорного тризвуків та їх обернень.	70	Дотримується правил гігієни та охорони голосового апарату. Наводить приклади хорових мініатюр з репертуару хору. Визначає настрій, характер твору та його художньо-образне наповнення. Знає будову та інтонаційні особливості мажорного та мінорного тризвуків та їх

	Робота над чистотою їх інтонування. Накопичення інтонаційного досвіду. Виконання мелодичних та гармонічних вправ – розспівок з елементами хроматизмів та альтерацій. Удосконалення дикційних навичок у ритмічних зворотах із пунктирним та синкопованим ритмом. Ритмічне опрацювання тексту творів з репертуару. Робота над контрастними видами атаки звук у на прикладах творів репертуару. Особливості виконання прийому subito . Закріплення основних співацьких навичок. Запобігання форсування звук .	обернень. Відрізняє на слух, інтонує у вправах-розспівках та хорових партіях. Виконує мелодичні та гармонічні вправи – розспівки з елементами хроматизмів та альтерацій у зручній теситурі. Контролює чіткість дикції в ритмічних зворотах з пунктирним та синкопованим ритмом. Свідомо активізує вокальну дикцію та артикуляцію під час ритмічного опрацювання тексту твору. Чітко промовляє закінчення слів, фраз, речень. Вміє відтворити голосом тверду та м'яку атаки звук у. Застосовує різні атаки звук у залежно від характеру твору, динамічного нюансу та інших виконавських завдань. Вміє різко змінювати силу звук а , не змінюючи його вокальної якості. Контролює співацьку установку, діафрагмальне дихання, процеси звукоутворення та звуковедення, дикцію та чистоту інтонування. Уникає співу форсованим звуком. Знає і реагує на графічне зображення в нотах фермат, цезур, пауз. Відтворює їх за рукою диригента відповідно до загальної художньої драматургії твору.
--	---	--

	Фермати, цезури, паузи. Їх роль у втіленні художньо-образного змісту твору. Вокально-хорове дихання як засіб втілення художньо-виконавських особливостей хорового твору. Фразування та його роль у створенні художньо - образного змісту твору.		Свідомо застосовує під час виконання різні види хорового дихання (загальнохорове, по фразах або ланцюгове) відповідно до художньо - виконавських нюансів програмних творів. Усвідомлює фразування як засіб виразного і достовірного розкриття художнього образу. Розуміє, що основними засобами фразування є артикуляція та динаміка. Відтворює фразування за рукою диригента.
Модуль 2.2.	Тематика та художньо - образний зміст духовної та світської хорової музики. Структура та фонічні особливості тризвуків головних ступенів ладу та їх обернень. Правила інтонування стрибків у висхідному та низхідному русі. Закріплення навичок співу mormorando (із закритим ротом) у вправах та/або творах репертуару в різних теситурних умовах.	70	Називає головні ознаки хорових творів світського та духовного напрямку. Пояснює власне розуміння художньо - образного змісту на прикладах творів з програми хору. Знає структуру, правила інтонування тризвуків, побудованих на головних ступенях ладу, їх обернень. Інтонує в мелодичних та гармонічних вправах - розспівках та/або хорових творах. Знає правила інтонування (збереження високої вокальної позиції) та відтворює стрибки у висхідному та низхідному русі у своїй хоровій партії. Впевнено використовує прийом mormorando у вправах та/або творах репертуару в різних теситурних умовах. Дотримується округлої манери під час виконання мелодичних ліній

	Врівноваження хорової звучності в хоровій партії: динамічний та тембральний ансамбль. Робота над звуковеденням staccato. Вокальна артикуляція голосних звуків. Робота над дзвінками, глухими, шиплячими та сонорними приголосними звуками. Особливості дикції в штрихах staccato та non legato. Розвиток гармонічного слуху на прикладі творів з 3 -голосною акордовою та/або гомофонно - гармонічною фактурою. Divisi в хоровій партії. Читання з листа хорових партій у повільному темпі. Робота над формуванням єдиної манери співу в контексті художньовиконавського	з розширеним діапазоном. Дотримується динамічної та тембральної рівноваги під час виконання в унісон окремої партії твору. Вміє формувати пружний, легкий та світлий звук. Розподіляє дихання між фразами. Формує голосні в єдиній округлій манері виконання. Знає правила артикуляції дзвінких, глухих шиплячих та сонорних приголосних. Вимовляє приголосні чітко, швидко, без напруження м'язів, дотримується правила перенесення приголосних до наступного складу. Дотримується чистоти інтонації та динамічної врівноваженості під час виконання своєї партії в 3-голосній акордовій та/або гомофонно - гармонічній фактурі. Дотримується правил динамічної рівноваги між групами голосів в divisi хорової партії. Сольфеджує з листа хорову партію, дотримуючись чистої інтонації та вірного ритмічного малюнку. Дотримується єдиної манери співу у відповідності до образного змісту твору та
--	---	--

	плану твору та його жанровистилистичних особливостей. Мімічна виразність та загальна емоційність під час концертного виступу.		його жанровистилистичних особливостей. Усвідомлює важливість міміки, артистизму та сценічних рухів як важливих складових у розкритті образного змісту твору. Використовує набуті навички під час концертного виступу.
Всього годин у навчальному році:		140	

Завдання підсумкового контролю: учні виконують напам'ять не менше 3-х різнохарактерних творів з програми хорового колективу.

За підсумками другого року навчання учень/учениця досягають таких результатів:

контролює співацьку установку, діафрагмальне дихання, процеси звукоутворення та звуковедення, дикцію та чистоту інтонування;

уникає співу форсованим звуком;

демонструє впевнене виконання простих синкопованих та пунктирних ритмічних рисунків;

вміє відтворити голосом тризвуки головних ступенів, обернення мажорного та мінорного тризвуків; дотримується безперервної звукової лінії, розподіляє дихання між фразами та дотримується правила перенесення приголосних до наступного складу;

дотримується чистоти інтонації та динамічної врівноваженості під час виконання своєї партії в 3-голосній акордовій та/або гомофонно-гармонічній фактурі;

свідомо застосовує під час виконання різні види хорового дихання, відтворює фразування за рукою диригента;

поєднує набуті вокально-хорові та сценічні навички;

демонструє мімічну виразність та загальну емоційність під час концертного виступу.

2.3. Третій рік навчання

Завдання: формування музично-естетичного смаку та розширення знань про різні жанри хорової музики; розуміння музичної форми як будови твору; вдосконалення навичок інтонування: витриманих звуків (*ostinato*) та мелодичних елементів, що незмінно повторюються, дисонуючих інтервалів, стрибків, збільшених та зменшених тризвуків; виконання ускладнених ритмічних рисунків; розвиток вокальної виконавської техніки; використання вокальних резонаторів у формуванні тембру співацького голосу; формування єдиної манери співу; робота над динамічною рухливістю, розподіл активності фонаційного видиху залежно від динамічних відтінків; робота над співочим диханням, згладжуванням регістрів ; застосування сценічної пластики під час публічного виступу; накопичення різножанрового концертного репертуару.

Навчальні модулі	Зміст навчання	Орієнтовна кількість годин	Результати навчання
Модуль 3.1.	Хорові колективи з різним виконавським призначенням: аматорські, професійні,	70	Наводить приклади хорів різного виконавського призначення.

	церковні, оперні, дитячі, навчальні тощо. Виконавські особливості європейської хорової музики епохи класицизму. Ускладнені ритмічні організації у творах програми. Музична форма. Проста музична форма хорового твору. Інтонаційні особливості виконання витриманих звуків (ostinato) та мелодичних елементів, що незмінно повторюються. Удосконалення навичок хорового ансамблю у творах із елементами підголоскової поліфонії. Застосування навичок вокального дихання в різних темпах під час виконання різнохарактерних творів. Вдих, фіксація вдиху (люфт) та фонаційний видих.		Ознайомлений з особливостями виконання європейської хорової музики епохи класицизму в творах програми. Відтворює ускладнені ритмічні організації у вправах або на прикладі творів із репертуару. Розуміє музичну форму як будову твору. Ознайомлений з видами простих музичних форм у творах з репертуару колективу. Інтонує витримані звуки (ostinato) та мелодичні елементи, що незмінно повторюються, з тенденцією до підвищення. Контролює внутрішнім слухом інтонаційний ансамбль в партії. Слідкує за цілісністю виконання елементів музичної мови. Дотримується динамічного балансу в партії та хорі в цілому. Застосовує вокальне дихання, яке відповідає темпу твору та довжині співацької фрази. Демонструє різну швидкість вдиху, фіксацію вдиху та економний, рівномірний видих під час виконання різнохарактерних та різнотемпових творів. Контролює момент переходу голосового апарату від дихального стану в співацький.
--	---	--	---

	Головні та грудні резонатори. Основи тембрального ансамблю. Види регістрів співацьких голосів: грудний, головний, фальцет, мікст. Різновиди музичних темпів та агогіка. Види темпів та агогічних відхилень.		Розрізняє види вокальних резонаторів та використовує їх у формуванні тембрального хорового ансамблю. Знає види регістрів співацьких голосів. Знає різновиди музичних темпів та агогічних відхилень.
Модуль 3.2.	Хорова обробка популярних пісень сучасних українських та зарубіжних композиторів. Кавер -версія. Зменшений та збільшений тризвуки. Виконання в мелодичному та гармонічному викладенні. Музичний розмір та його види. Основні метричні схеми в музичних розмірах. Правила голосового режиму. Фоностезія – голосова виснаженість.	70	Слухає т а/або виконує хорові обробки популярних сучасних українських та зарубіжних пісень . Знає будову та вирізняє звучання зменшених та збільшених тризвуків на слух. Інтонує збільшені та зменшені тризвуки в мелодичному викладенні та в гармонічних (акордових) послідовностях. Визначає розміри хорових творів, розуміє відмінність простих від складних музичних розмірів. Відчуває та спирається на сильну долю в простих та складних музичних розмірах. Знає та дотримується правил голосового режиму. Усвідомлює, що форсування звуку, надмірне користування твердою атакою та порушення правил голосового режиму приводять до голосової виснаженості –

	Філірування звуку. Виховання рухливості голосу в динаміці. Робота над дикцією та артикуляцією у швидких темпах із різними динамічними відтінками. Утримання єдиної манери співу (вокальної позиції) під час виконання поступових або стрибкоподібних зворотів більш широкого діапазону. Самостійна робота з літературним текстом у творах програми. Декламування тексту в ритмічному рисунку хорової партії. Мова диригентського жесту та його складові як засіб невербальної комунікації між диригентом та хором. Застосування сценічної пластики та сучасних напрямів хорового виконавства	фоностезії. Вміє плавно змінювати динаміку звуку. Розподіляє активність фонаційного видиху залежно від динамічних відтінків. Дотримується легкої та близької вимови складу або слова в швидких темпах. Застосовує правила артикуляції та дикції в різній динаміці. Намагається утримувати єдину манеру співу (вокальну позицію) під час виконання поступових або стрибкоподібних зворотів більш широкого діапазону. Може самостійно опрацювати текстову складову твору. Використовує правила переносу приголосних у закритих складах під час декламування тексту в ритмічному рисунку хорової партії. Розуміє метричну канву, реагує на характер жесту, чітко виконує твір за рукою диригента. Знає значення афтакту. Сприймає амплітуду диригентського жесту як показник динамічного розвитку та гнучкого фразування. Використовує (за потреби) під час виконання твору елементи сценічної пластики, перкусію
--	---	---

	під час публічного виступу.		тіла, шумові інструменти тощо. Поєднує рухи зі співом. Поводиться вільно і впевнено на сцені під час публічного виступу.
Всього годин у навчальному році:		140	

Завдання підсумкового контролю: учні виконують напам'ять не менше 3-х різножанрових творів.

За підсумками третього року навчання учень/учениця досягають таких результатів:

демонструє вдосконалені навички інтонування дисонуючих інтервалів, стрибків, збільшених та зменшених тризвуків;

впевнено виконує ускладнені ритмічні рисунки;

розуміє музичну форму як будову твору; вміє інтонувати витримані звуки (ostinato) та мелодичні елементи, що незмінно повторюються, з тенденцією до підвищення;

уникає використання форсованого звуку та надмірного користування твердою атакою;

відтворює різні темпи та динамічні відтінки, реагуючи на їх зміни (коливання) під час виконання хорових творів програми за рукою диригента;

вміє утримувати єдину манеру співу (вокальну позицію) під час виконання поступових або стрибкоподібних зворотів більш широкого діапазону;

вміє поєднати сценічну пластику, рухи тіла зі співом та/або використовувати шумові інструменти під час виконання хорових творів.

2.4. Четвертий рік навчання

Завдання: робота над впевненим інтонуванням септакордів у мелодичному та гармонічному викладенні; опанування музичної термінології, яка визначає виконавський характер творів; ознайомлення з діапазонами співацьких голосів та хорових партій; удосконалення знань про будову голосового апарату та принципи звукоутворення; удосконалення техніки виконання штрихів, акцентів, мелізмів; робота над легким фальцетним безтембровим звуком у головному регістрі; формування навичок самостійної роботи з хоровою партитурою; застосування набутих навичок у розкритті художнього змісту твору під час публічних виступів: фразування відповідно до логічних наголосів поетичного тексту та динамічно-кульмінаційного розвитку, виконання агогічних відхилень за рукою диригента, спів із відповідним до змісту твору настроєм.

Навчальні модулі	Зміст навчання	Орієнтовна кількість годин	Результати навчання
Модуль 4.1.	Виконавські особливості європейської хорової епохи романтизму. Види хорів за манерою виконання: академічний, народний тощо) на прикладах відомих хорових колективів в Україні та за її межами.	70	Ознайомлений з особливостями виконання європейської хорової музики епохи романтизму у творах програми. Застосовує термін «манера виконання». Називає манери виконання на прикладах відомих колективів в Україні та за її межами. Самостійно прослуховує виступи хорових колективів та може визначити різні манери виконавства.

	Оригінальні хорові твори українських композиторів. Авторське право. Будова голосового апарату та принципи звукоутворення. Голосова гігієна під час мутації. Інтонування бемольних та дієзних альтерацій. Робота над вокальною технікою з розширення діапазону співацького голосу. Фальцет як манера виконання. Темпи та їх відтворення в контексті художнього образу твору. Музична термінологія, що визначає характер твору.		Розуміє різницю між оригінальним твором, обробкою народної пісні, попурі, аранжуванням тощо. Усвідомлює що таке «авторське право» та як воно застосовується. Знає будову голосового апарату та принципи звукоутворення. Дотримується правил голосової гігієни під час мутації. Відтворює голосом інтонаційне тяжіння бемольних та дієзних альтерацій. Володіє технікою інтонаційного загострення та пониження окремих ступенів під час виконання мелодичних зразків із різним інтервальним наповненням. Контролює звуковедення у високій вокальній позиції, взаємодію дихальних та артикуляційних органів. Демонструє вміння легкого фальцетного безтембрового звуку в головному регістрі. Відтворює різні темпи під час виконання творів, реагує на їх зміни (коливання). Розуміє значення темпів у створенні ідейнообразного змісту. Володіє музичною термінологією, що визначає виконавський характер творів, які виконуються хоровим колективом.
--	---	--	--

	Хоровий ансамбль. Поєднання основних вокально-хорових навичок (дихання, інтонування, ритм, дикція, динаміка, тембр тощо) в багатоголосному співі. Художньо-виконавські особливості роботи над творами поліфонічної фактури.		Знає складові хорового ансамблю. Застосовує набуті вокально-хорові навички в роботі над хоровим твором. Дотримується інтонаційної, ритмічної, дикційної злагодженості та динамічної врівноваженості під час виконання багатоголосся. Усвідомлює самостійний інтонаційно-ритмічний розвиток кожної хорової партії, відтворює їх гнучке динамічне співвідношення. Розуміє логіку розвитку тематизму в поліфонічному творі.
Модуль 4.2.	Характерні риси музичної мови хорових творів джазового стилю: імпровізація, ритмічні, гармонічні та інтонаційні особливості. Діапазон співацького голосу. Діапазон хорової партії. Згладжування регістрів співацького голосу. Перехідні звуки. Відпрацювання навичок вокального	70	Знає про витоки джазу та характерні риси музичної мови хорових творів у джазовому стилі. Розрізняє поняття «діапазон співацького голосу», «діапазон хорової партії». Може визначити загальний діапазон своєї хорової партії на прикладі твору з програми хору. Використовує правила згладжування регістрів співацького голосу під час виконання висхідних та низхідних мелодичних ліній. Вміє контролювати спів перехідних звуків у високій, легкій, округлій манері. Демонструє різну швидкість та фіксацію

	дихання в різних темпах під час виконання різнохарактерних творів. Септакорди в хорових творах. Самостійна робота з партитурою. Робота над частковим ансамблем хорової партії в контексті загальнохорового звучання. Роль динаміки та агогіки у втіленні художнього образу твору. Техніка гнучкого фразування у різних темпах.	вдиху, економний та рівномірний видих в різних темпах під час виконання різнохарактерних творів. Може визначити в партитурі репертуарного твору септакорди. Впевнено інтонує септакорди в мелодичному викладенні та тримає відповідний тон септакорду в гармонічній фактурі. Самостійно працює з хоровою партитурою: співає свою партію, вміє відтворити її на музичному інструменті, може визначити метроритмічні, інтонаційні складнощі тощо. Усвідомлює роль власного голосу для всієї хорової партії. Контролює та аналізує власне звучання і звучання своєї партії у загальнохоровому ансамблі. Виконує різні динамічні відтінки, пов'язуючи їх із підйомом інтенсивності почуттів. Усвідомлює, що динаміка викликає зображальні асоціації, зіставлення різних образів тощо. Володіє навичками виконання агогічних відхилень за рукою диригента. Вибудовує музичну фразу у творах різного темпу відповідно до логічних наголосів поетичного тексту та динамічнокульмінаційного розвитку
--	--	--

	Штрихи, акценти та мелізми в хорових творах. Розкриття художнього змісту твору під час концертного виступу.		музичного матеріалу. Знає техніку виконання штрихів, акцентів та мелізмів як характернообразних засобів для передачі художнього образу твору та вміє застосувати на практиці. Розуміє, що сценічне перевтілення, сценічні рухи та сценічна увага є запорукою вдалого концертного виступу. Демонструє артистизм, емоційний відгук на твір та співає з відповідним до змісту твору настроєм.
Всього годин у навчальному році:		140	

Завдання підсумкового контролю: учні виконують напам'ять не менше 3-х різнохарактерних творів із програми хорового колективу.

За підсумками четвертого року навчання учень/учениця досягають таких результатів:

дотримується інтонаційної, ритмічної, дикційної злагодженості та динамічної врівноваженості під час виконання багатоголосся;

самостійно працює з хоровою партитурою: співає свою партію, вміє відтворити її на інструменті, визначити виконавські складнощі;

може визначити в партитурі репертуарного твору септакорди;

тримає відповідний тон септакорду в гармонічній фактурі;

може визначити загальний та робочий діапазони своєї хорової партії на прикладі твору з програми хору;

знає різновиди і термінологію музичних темпів та агогічних відхилень;
 знає техніку виконання штрихів, акцентів та мелізмів та вміє застосувати на практиці; володіє навичками виконання агогічних відхилень за рукою диригента;
 демонструє артистизм та співає з відповідним до змісту та характеру твору настроєм.

2.5. П'ятий рік навчання

Завдання: удосконалення та застосування на практиці різних видів хорового та художньо-виконавського ансамблів під час виконання творів хорового репертуару; ознайомлення з особливостями виконання кластерів та акордів не терцієвої будови; опанування техніки виконання вокальної мелізматички; удосконалення компетентностей самостійної роботи над хоровою партією та партитурою; напрацювання активізації слухових уявлень як основи звукотворчої волі; застосування набутого досвіду музично-образного мислення, художньоестетичного мовлення, комунікативної та колективної взаємодії під час концертного виступу хорового колективу.

Навчальні модулі	Зміст навчання	Орієнтовна кількість годин	Результати навчання
Модуль 5.1.	Жанри хорової музики великих форм: хоровий концерт, кантата, ораторія, меса, літургія тощо. Витоки та змістове наповнення. Теситура хорової партії. Види теситури.	70	Має уявлення про різні жанри хорової музики великих форм, їх витоки та змістове наповнення. Знає, що таке теситура. Аналізує теситурні

	Фактура хорового твору. Основні види хорової фактури. Особливості охорони голосу в період мутації. Формування звукотворчої волі як основи виконавського процесу. Удосконалення навичок співу в різних видах хорового ансамблю: інтонаційного, метроритмічного, дикційного, динамічного. Робота над тембральним ансамблем під час виконання хорових багатоголосних творів а cappella або з інструментальним супроводом. Закріплення навичок співацької постави.	умови своєї хорової партії (середня, висока або низька). Розрізняє основні види хорової фактури на прикладі творів з репертуару та розуміє значення фактури як виражального засобу музично-художньої мови хорового твору. Користується дихальними, артикуляційними та дикційнодекламаційними вправами для запобігання виснаження голосу та відновлення фонації в період мутації. Розуміє роль слухової сфери у виконавській творчості. Працює над активізацією слухових уявлень, що є основою звукотворчої волі. Використовує набуті навички у виконавському процесі. Дотримується правил співу в різних видах хорового ансамблю. Використовує правила інтонаційної, метроритмічної, дикційної, динамічної узгодженості. Контролює якість звуковедення свого голосу, дотримуючись балансу тембрального ансамблю в хоровій партії та багатоголоссі в цілому під час виконання хорових творів а cappella або з інструментальним супроводом. Виконує правила вірної співацької постави.
--	--	---

	Діафрагмальне дихання. Робота над ансамблем під час виконання складних акордових сполук. Кульмінація та її види в хоровому творі: загальна, часткова, кульмінація фрази тощо. Удосконалення навичок самостійної роботи учня над хоровою партією.		Знає та самостійно виконує вправи для розвитку діафрагмального дихання. Відчуває напругу між стійкими та нестійкими звуками та виконує розв'язання інтонаційних тяжінь. Дотримується правил динамічної рівноваги між голосами в складних акордових сполуках. Може визначити кульмінацію в хоровому творі, розрізняє види кульмінацій та застосовує знання на практиці під час виконання творів програми. Вміє самостійно розібрати літературний та музичний текст хорової партії та проаналізувати її складності: інтонаційні, метроритмічні, дикційні, динамічні.
Модуль 5.2.	Вокально -хорова робота над сучасними засобами музичної виразності : акорди не терцієвої структури в сучасних хорових творах , кластери, поліладовість та політональність, складні ритмічні організації. Удосконалення навичок втілення сучасних прийомів виконання нетипових засобів звуковидобування: сонористичних ефектів, мовної декламації, інших прийомів.	70	Відтворює сучасні засоби музичної виразності: утримує свій тон під час виконання акордів не терцієвої структури, кластерів; впевнено виконує свою партію в поліладових та політональних епізодах творів; чітко відтворює складні ритмічні організації. Демонструє удосконалені навички втілення сучасних прийомів виконання нетипових засобів звуковидобування: сонористичних ефектів (імітування шуму вітру, голосів тварин, співу птахів, дзвонів, сміх, шепіт

	Основи музично - теоретичного аналізу хорового твору на прикладі нескладного твору з репертуару. Практичне застосування основ музично-теоретичного аналізу в межах самостійної роботи учня над хоровим твором. Виконання вокальної мелізматики: форшлаг, glissando, gruppetto тощо у творах хорового репертуару. Тембр у втіленні та передачі художнього образу твору.	тощо), мовної декламації, інших прийомів. Розуміє доцільність їх застосування в сучасній хоровій музиці як специфічних засобів виразності для підсилення та розкриття художнього образу. Володіє основами музично -теоретичного аналізу хорового твору на прикладі нескладного твору з репертуару колективу: загальні дані про авторів твору, аналіз літературного тексту, визначення тональності, розміру, темпу, загальний динамічний план. Використовує знання з основ музично-теоретичного аналізу у своїй самостійній роботі над хоровим твором. Грає партію (та/або партитуру), сольфеджує з листа з тактуванням, може самостійно опрацювати вокальнотехнічні та дикційні складнощі. Знає специфіку виконання та демонструє голосом прийоми вокальної мелізматики у творах хорового репертуару. Знає, що тембр – це особливий компонент музичної мови, своєрідні «музичні фарби», які створюють ту чи іншу образно-емоційну палітру твору. Може змінювати тембральне забарвлення голосу залежно від змісту, настрою поетичного та музичного тексту, а
--	--	--

	Втілення набутих навичок роботи над загальнохоровим та художньовиконавським ансамблем у програмних творах. Виконання хорових творів різних стилів та жанрів. Концертний виступ як синтез теоретичних знань та набутих практичних вмінь.	також загального художнього образу твору. Контролює якість та виразність власного виконання. Усвідомлює роль кожної партії в загальнохоровому ансамблі та створенні художньо-образного змісту твору. Застосовує на практиці навички роботи у різних видах ансамблевого виконання для втілення художнього образу. Розуміє художній взаємозв'язок між поетичною та музичною мовами хорового твору. Вміє застосовувати засоби вокально-хорової виразності відповідно до стилю та жанру хорового твору. Виразно та емоційно поводить себе на сцені. Свідомо застосовує набутий вокальнохоровий досвід та досвід музично-образного мислення, художньоестетичного мовлення, комунікативної та колективної взаємодії в концертному виступі.
Всього годин у навчальному році:		140

Завдання підсумкового контролю: учні виконують напам'ять не менше 4-х різнохарактерних творів з програми хорового колективу.

За підсумками п'ятого року навчання учень/учениця досягають таких результатів:

вміє відтворити елементи сучасних засобів музичної виразності в хорових творах програми;
використовує знання з основ музично-теоретичного аналізу у своїй самостійній роботі над хоровим твором;

вміє застосовувати засоби вокально-хорової виразності відповідно до стилю та жанру хорового твору;

проявляє особисту звукотворчу волю та розуміє її роль як основи творчого виконавського процесу;

може змінювати тембральне забарвлення голосу залежно від змісту, настрою поетичного та музичного тексту, а також загального художнього образу твору;

виразно та емоційно поводить себе на сцені;

свідомо застосовує набутий вокально-хоровий досвід та досвід музичнообразного мислення, художньо-естетичного мовлення, комунікативної та колективної взаємодії в концертному виступі.

3. СПИСОК ІНФОРМАЦІЙНИХ ДЖЕРЕЛ ТА РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Вішленков М. П. Сучасні проблеми роботи з дитячими хоровими колективами. Культура України. Серія : Мистецтвознавство. 2016. Вип. 53. С. 89–99.
2. Виноградов К. Работа над дикцией в хоре. Москва : Музыка. 1967. 102 с.
3. Добровольская Н. Вокальные упражнения в хоре подростков. Москва : АПН РСФСР. 1959. 112 с.
4. Євпак Є. Хорові розспівки. Київ : Музична Україна, 1975. 36 с.

5. Заболотний І., Шевкун Т. До проблем хорового репертуару. Мистецтво та освіта. 2014. № 3. С. 12–17.
6. Зваричук Ж. Й. Питання хоронавства. Івано-Франківськ : Нова Зоря. 2018. 226 с.
7. Зеленецька І. О. Вправи-розспівки для розвитку музичного слуху дітей в процесі вокально-хорового виховання : навч. посіб. Кам'янець-Подільський : Абетка. 2015. 196 с.
8. Зеленецька І. Співають діти: питання репертуару в дитячому хорі, методика роботи : програми для хору молодшого, середнього та старшого віку. Київ : [б.в.]. 2000. 90 с.
9. Ліфен С. Зміст і структура виконавської волі майбутніх учителів музичного мистецтва в контексті хормейстерської підготовки. URL: <https://cutt.ly/lWhwwqe> (дата звернення: 30.08.2021).
10. Мархлевський А. Практичні основи роботи в хоровому класі. Київ : Музична Україна. 1968. 96 с.
11. Муравський П. Моя хорова школа : Методика акапельного хорового співу. Київ : Просвіта. 2014. 384 с.
12. Павленко Т. Сольфеджіо на основі українських народних пісень. Київ: Музична Україна. 2011. 111 с.
13. Падалко Л. Виховання ансамблю в хорі : посібник. Київ : Мистецтво. 1969. 172 с.
14. Пігров К. К. Керування хором. Київ : Музична Україна, 1962. 200 с.
15. Плющик Є. В., Омельчук В. В., Федорченко В. К. Лекції з курсу «Хорознавство». 1-е вид. URL: http://eprints.zu.edu.ua/20689/1/Збірка_з_Хорознавства.PDF (дата звернення: 30.08.2021).
16. Романовский Н. В. Хоровой словарь. Ленинград : Музыка, 1972. 133 с.
17. Савчук Н., Матійце Л. Українська пісня на уроках сольфеджіо : метод. посібник. Львів: [б.в.]. 1995. 48 с. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/mtao_2014_3_4 (дата звернення: 30.08.2021).

18. Світайло С. В. Методика роботи з дитячим хоровим колективом. Київ : Унів. коледж Київського ун-ту ім. Бориса Грінченка. 2016. 140 с.
19. Соколов В. Практична робота з хором. Москва : Музыка. 1983. 95 с.
20. Струве Г. Хоровое сольфеджио. Москва : Советский композитор. 1988. 71 с.
21. Стулова Г. П. Акустико-физиологические основы вокальной работы с детским хором. Москва : Классикс-Стиль. 2005. 150 с.
22. Стулова Г. П. Развитие детского голоса в процессе обучения пению. Москва : Прометей. 1992. 270 с.
23. Стулова Г. П. Хоровое пение в школе : учебное пособие. Москва Берлин : Директ-Медиа. 2015. 218 с.
24. Стулова Г. П. Хоровой класс: Теория и практика вокальной работы в детском хоре: учебн. пособие. Москва: Просвещение. 1988. 126 с.
25. Теплов Б. Психология музыкальных способностей. Москва: АПН РСФСР. 1947. 355 с.
26. Чесноков П. Хор и управление им. Москва: Музгиз. 1961. 239 с.
27. Шегда Л. Кантати для дітей Лесі Дичко: основні стилістичні особливості. Студії мистецтвознавчі. Київ : ІМФЕ НАН України. 2009. № 4 (28). С. 63–67.
28. Шегда Л. Хорова музика Богдани Фільц: до проблеми комунікативності національних традицій у ситуації постмодернізму. Студії мистецтвознавчі. 2014. Ч. 1. С. 82–86.
29. Шип С. Музична форма. Від звуку до стилю: навч. посіб. Київ: Заповіт. 1998. 368 с.
30. Бенч-Шокало О. Український хоровий спів: актуалізація звичаєвої традиції : навч. посіб. Київ: Український Світ. 2002. 440 с.

КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ РІВНЯ ДОСЯГНЕННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ НАВЧАННЯ

Рівні компетенції	Бали	Критерії навчальних досягнень
Початковий	1-3	Учень/учениця свідомо не користується партитурами творів хорової програми на уроках та не виконує домашні завдання. Не опанував/ла більшої частини навчального матеріалу, робить численні помилки: не використовує правила вокального дихання, не контролює чистоту інтонації тощо. Не дотримується правил поведінки на колективних заняттях та не реагує на руку диригента. Не знає напам'ять партій творів програми, не готовий до публічних виступів.
Середній	4-6	Учень/учениця засвоїв/ла достатню частину навчального матеріалу, але не контролює чіткість дикції та артикуляції, не виправляє нестійку інтонацію, не слідує за вокальною поставою. Не дотримується (або дотримується частково) правил хорового ансамблю, не прислухається до звучання своєї партії та хору в цілому. Не уважно реагує на диригентський жест та рекомендації викладача. Не завжди дотримується правил публічного виступу та посередньо втілює художній образ творів програми.
Достатній	7-9	Учень/учениця засвоїв/ла весь навчальний матеріал, але відтворює його з незначними технічно-виконавськими недоліками: дещо помиляється в темпах творів, має інтонаційні неточності, не завжди реагує на штрихові та динамічні показники. У хорі намагається слухати себе та дотримуватись ансамблю в хоровій партії. Відчуває та втілює характер творів, при цьому співає достатньо виразно, з розумінням тексту та творчим донесенням художньообразного змісту. Реагує на руку диригента. Дотримується колективної взаємодії та активно бере участь у концертній діяльності колективу.

Високий	10-12	Учень/учениця демонструє впевнене виконання програмних творів, дотримується принципів єдності в роботі хорового колективу, володіє вокально-технічними прийомами: контролює чистоту власної інтонації, дотримується правил хорового ансамблю, співає з вірною вокальною поставою та володіє різними видами вокального дихання, демонструє високий рівень сценічної культури та проявляє звукотворчу волю. Вміє самостійно працювати з нотним матеріалом хорової партії. Творчо та відповідально ставиться до виконання творів програми, співає за рукою диригента. Хорові партії співає з розкриттям художньо-образного змісту. Виразно та емоційно поводить на сцені під час публічного виступу, демонструє комунікативну та колективну взаємодію.
---------	-------	--